

Sammanfattning

Ett antal mål har överlämnats från tingsrätt till Arbetsdomstolen. Fråga om Arbetsdomstolen är behörig att som första instans pröva målen och därvid huvudsakligen om kändebolaget – som är medlem i en arbetsgivarorganisation – är en att anse som en arbetsgivare som själv slutit kollektivavtal, i enlighet med 2 kap. 1 § arbetstvistlagen. Arbetsdomstolen har funnit att den lokala överenskommelse om uppsägningsvillkor, som träffats med anledning av nedläggning av en av bolagets verksamheter, inte är ett sådant kollektivavtal som kan grunda behörighet för Arbetsdomstolen att som första domstol pröva bolagets talan, när arbetsgivarens organisation inte önskar föra talan här.

Postadress
Box 2018
103 11 STOCKHOLM
Besöksadress
Stora Nygatan 2 A och B

Telefon
08-617 66 00
Telefax
08-617 66 15
kansliet@arbetsdomstolen.se
www.arbetsdomstolen.se

Expeditionstid
Måndag-fredag
09.00-12.00
13.00-15.00

ARBETSDOMSTOLEN

BESLUT
2011-04-08
Stockholm

Beslut nr 28/11
Mål nr A 42/11 och
A 63/11

KÄRANDE

Andritz Hydro AB, 556229-1921, Box 1, 835 05 Näliden

Ombud: advokaterna Peter Adamsson och Julia Ericsson, Sandart & Partners
Advokatbyrå KB, Box 7131, 103 87 Stockholm

SVARANDEMål nr A 42/11

1. L.L. i Kristinehamn
2. S.E. i Karlstad
3. R.N. i Hova
4. K.O. i Karlstad
5. S.L. i Karlstad
6. P.V. i Kristinehamn
7. K.P. i Kristinehamn
8. B.L. i Skattkärr

Ombud för 1, 3, 5 och 6: förbundsjuristen Björn-Erik Björck,
Sveriges Ingenjörer, Box 1419, 111 84 Stockholm

Ombud för 2, 4 och 7: förbundsjuristerna Susanne Forssman och
Lars Åström, Unionen, 105 32 Stockholm

Ombud för 8: advokaten Bengt Isman, Box 272, 701 45 Örebro

Mål nr A 63/11

1. U.E. i Kristinehamn
2. E.O. i Karlstad
3. B.N. i Kristinehamn
4. H.J. i Karlstad
5. T.W. i Kristinehamn

Ombud för 1–3: förbundsjuristerna Susanne Forssman och Lars Åström,
Unionen, 105 32 Stockholm

Ombud för 4 och 5: advokaten Bengt Isman, Box 272, 701 45 Örebro

SAKEN

angrepp på företagshemligheter m.m.; nu fråga om Arbetsdomstolen är
behörig att handlägga målen

Bakgrund

Mellan Teknikarbetsgivarna å ena sidan och bl.a. Unionen och Sveriges
Ingenjörer å andra sidan gäller kollektivavtal, Teknikavtalet. Andritz Hydro
AB (bolaget) är medlem i Teknikarbetsgivarna. Av de sammanlagt
13 svarandena är sex medlemmar i Unionen, fyra medlemmar i Sveriges
Ingenjörer och tre, såvitt framkommit, inte medlemmar i någon arbetstagar-
organisation. Tolv av svarandena var, enligt bolaget, arbetstagare hos bolaget

under hösten 2010. B.L. utförde, enligt bolaget, under samma period uppdrag för bolagets räkning på konsultbasis.

Bolaget bedrev verksamhet på tre orter i Sverige och beslutade under hösten 2010 att lägga ned verksamheten på en av orterna, nämligen i Kristinehamn där det fanns 35 anställda. Inför beslutet fördes i september 2010 primärförhandlingar mellan bolaget och de lokala klubbarna inom Unionen samt Sveriges Ingenjörer vid verksamheten i Kristinehamn. De lokala parterna träffade därvid, den 28 september 2010, en överenskommelse om uppsägningsvillkor med anledning av nedläggningen.

Bolaget ansökte vid Värmlands tingsrätt, den 7 januari 2011, om interimistiskt förordnande av säkerhetsåtgärder och intrångsundersökning mot åtta personer (svarandena i mål A 42/11). Enligt bolaget hade svarandena under hösten 2010 överfört datafiler från bolagets interna nätverk till externa lagringsmedia. Bolaget gjorde gällande att filerna innehöll bl.a. företagshemligheter och material som omfattades av upphovsrätt som tillkom bolaget. Bolaget anförde att flera av svarandena skulle påbörja anställning hos en konkurrent. Bolaget uppgav att Teknikarbetsgivarna inte avsåg att föra bolagets talan. Bolagets ansökan hanterades i åtta separata mål vid tingsrätten. Tingsrätten meddelade, den 12 januari 2011, interimistiskt beslut om säkerhetsåtgärder m.m. utan motparternas hörande.

Tingsrätten utfärdade, på ansökan av bolaget, sedermera stämning mot de åtta svarandena. Bolagets talan avsåg bl.a. förbud vid vite att röja eller utnyttja viss information, viss fastställsetalan samt förpliktelse att utge allmänt skadestånd. Till grund för talan åberopades huvudsakligen detsamma som framförts i ansökan om säkerhetsåtgärder.

Under handläggningen ifrågasatte sju av svarandena – de som var medlemmar i Unionen respektive Sveriges Ingenjörer – tingsrättens behörighet att handlägga målen. På begäran av bolaget överlämnade tingsrätten genom beslut den 24 februari 2011 samtliga åtta mål till Arbetsdomstolen (mål A 42/11). Tingsrätten fann att målen, i vilka svarandena är medlemmar i Unionen respektive Sveriges Ingenjörer, var att bedöma som arbetstvister i övrigt enligt 2 kap. 1 § första stycket 2 arbetstvistlagen. Tingsrätten gjorde vidare bedömningen att bolaget som arbetsgivare självt slutit kollektivavtal – den lokala överenskommelsen den 28 september 2010 – och att detta avtal gällde mellan parterna. Mot den bakgrunden fann tingsrätten att det var Arbetsdomstolen som var behörig att som första instans handlägga arbetstvisterna varför överlämnande skulle ske. Målet mot B.L. fann tingsrätten skulle handläggas gemensamt med de övriga tvisterna, varför även detta överlämnades till Arbetsdomstolen.

Den 1 februari 2011 ansökte bolaget om interimistiska säkerhetsåtgärder mot ytterligare sex personer, bl.a. de fem svarandena i mål A 63/11. Av dessa fem är tre medlemmar i Unionen. Tingsrätten meddelade den 11 februari 2011 interimistiskt beslut om säkerhetsåtgärder m.m. utan motparternas hörande. Bolaget inkom även avseende dessa fem personer med ansökningar om stämning med motsvarande yrkanden som i de föregående åtta målen.

Tingsrätten utfärdade stämning. Genom beslut den 18 mars 2011 överlämnades även dessa fem mål till Arbetsdomstolen (mål A 63/11). På samma skäl som beträffande de tidigare överlämnade målen, fann tingsrätten att Arbetsdomstolen var behörig att som första domstol handlägga målen mot de tre som är medlemmar i Unionen. Därutöver fann tingsrätten att arbetstvisterna avseende de två som inte var medlemmar i någon arbetstagarorganisation skulle handläggas gemensamt med de övriga tre arbetstvisterna, varför även dessa överlämnades.

Arbetsdomstolen prövar självant sin behörighet och fråga har uppkommit om Arbetsdomstolen är behörig att handlägga målen.

Skäl

I 2 kap. 1 § första stycket arbetstvistlagen anges två förutsättningar för att Arbetsdomstolen ska få ta upp och avgöra en tvist som första domstol. För det första ska den part som väcker talan i Arbetsdomstolen vara en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation *eller* en arbetsgivare som själv slutit kollektivavtal. För det andra måste tvisten vara antingen en tvist om kollektivavtal eller annan arbetstvist som avses i medbestämmandelagen (punkt 1) *eller* en arbetstvist i övrigt under förutsättning att kollektivavtal gäller mellan parterna eller att enskild arbetstagare som berörs av tvisten sysselsätts i arbete som avses med kollektivavtal vilket arbetsgivaren är bunden av (punkt 2).

Arbetsdomstolen kan inledningsvis konstatera att bolagets talan mot de hos bolaget anställda eller tidigare anställda utgör arbetstvister, enligt 1 kap. 1 § arbetstvistlagen. Beträffande dessa tolv personer avser bolagets talan i huvudsak en arbetstvist i övrigt, enligt punkten 2. Såvitt avser de tio arbetstagare som är medlemmar i Unionen respektive Sveriges Ingenjörer för bolaget även en talan om allmänt skadestånd för brott mot lojalitetsplikten i Teknikavtalet, dvs. en tvist om kollektivavtal, enligt punkten 1. Med tvist om kollektivavtal avses tvist om kollektivavtalets giltighet, bestånd och rätta innebörd samt tvist om huruvida visst förfarande strider mot kollektivavtal och tvist om påföljd för sådant förfarande (se prop. 1976/77:141 s. 44).

Arbetsdomstolen är, enligt 2 kap. 1 § första stycket arbetstvistlagen, behörig att som första domstol handlägga ovan angivna tvister antingen om arbetsgivarens talan förs av den arbetsgivarorganisation som arbetsgivaren är medlem i (se 4 kap. 5 § arbetstvistlagen) eller om arbetsgivaren själv slutit kollektivavtal. Såvitt avser en arbetstvist i övrigt krävs därutöver att något av de två övriga angivna villkoren om kollektivavtal är uppfyllt. Teknikarbetsgivarna har till Arbetsdomstolen uppgett att organisationen inte avser att föra talan för bolaget i Arbetsdomstolen. En första förutsättning för att Arbetsdomstolen ska vara behörig att pröva målen är då att bolaget är en ”arbetsgivare som själv slutit kollektivavtal”.

Som redan redovisats träffades den 28 september 2010, i samband med lokala förhandlingar enligt 11 § medbestämmandelagen, en överenskommelse om uppsägningsvillkor mellan bolaget å ena sidan och Unionens

lokala klubb samt Sveriges Ingenjörers lokala klubb i Kristinehamn å andra sidan. De svarande som är medlemmar i Unionen respektive Sveriges Ingenjörer har gjort gällande att denna överenskommelse utgör ett sådant kollektivavtal som grundar behörighet för Arbetsdomstolen att som första domstol pröva bolagets talan mot organisationernas medlemmar och att tingsrättens beslut om överlämnande därför varit korrekt. De övriga tre svarandena har instämt i den bedömningen. Bolaget har framfört att det inte har något att invända mot att målen i fråga prövas av Arbetsdomstolen som första instans.

Arbetsdomstolen gör, på det underlag som finns i målen, bedömningen att den lokala överenskommelsen får anses utgöra ett kollektivavtal, i enlighet med regleringen i 23 § medbestämmandelagen. Bolaget har således för egen del ingått ett kollektivavtal. Enligt ordalydelsen i 2 kap. 1 § första stycket arbetstvistlagen, skulle därmed kriteriet ”arbetsgivare som själv slutit kollektivavtal” vara uppfyllt.

Arbetsdomstolen finner dock att det finns skäl att ifrågasätta om bestämmelsen ska tolkas så att den innebär att varje överenskommelse som en arbetsgivare själv slutit, och som uppfyller kraven på att vara ett kollektivavtal, ska innebära att arbetsgivaren har rätt att väcka talan i Arbetsdomstolen som första domstol när den organisation som arbetsgivaren tillhör inte önskar föra arbetsgivarens talan i Arbetsdomstolen.

Systematiken i arbetstvistlagen vilar på ett antal grundsatser. En sådan är att organisationerna på arbetsmarknaden ska ha rätt att föra talan i Arbetsdomstolen som första instans för sina medlemmar. Detta kommer till uttryck i 4 kap. 5 § arbetstvistlagen, som i första stycket behandlar en organisations rätt att väcka talan i Arbetsdomstolen för medlem i organisationen och som i andra stycket föreskriver att även en organisation ska stämmas in, om talan väcks mot medlem i organisationen. Dessa regler kompletteras av bestämmelserna i 2 kap. 5 § arbetstvistlagen om överlämnande av mål från tingsrätt till Arbetsdomstolen när en arbetstagar- eller arbetsgivarorganisation förklarar att den vill föra talan för en medlems räkning i Arbetsdomstolen samt av 2 kap. 6 § arbetstvistlagen om hänvisning från Arbetsdomstolen till tingsrätt när en sådan organisation inte önskar föra medlemmens talan i Arbetsdomstolen.

När det först gäller bolagets talan mot tio av svarandena om allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott gör Arbetsdomstolen följande bedömning. I förarbetena till arbetstvistlagen (prop. 1976/77:141 s. 44) anges att enskild arbetsgivare får väcka talan hos Arbetsdomstolen som första domstol när målet gäller en tvist om kollektivavtal som han själv har slutit (jfr även t.ex. AD 1980 nr 98.) Den talan bolaget för om allmänt skadestånd enligt medbestämmandelagen grundar sig emellertid på påstått brott mot Teknikavtalet och inte mot den lokala överenskommelsen träffad i september 2010. Arbetsdomstolen är därmed inte behörig att ta upp den talan till prövning som första domstol.

Frågan är då om Arbetsdomstolen är rätt första domstol såvitt avser bolagets talan som gäller arbetstvister i övrigt.

I förarbetena till de aktuella bestämmelserna i arbetstvistlagen (prop. 1976/77:144 s. 36) uttalas bl.a. att regleringen om uppdelningen mellan Arbetsdomstolen och tingsrätt innebär att mål som stäms in av enskilda medlemmar i organisation, oorganiserade arbetsgivare utan kollektivavtal eller av enskilda oorganiserade arbetstagare ska höra till tingsrätt. Såvitt avser kriteriet "arbetsgivare som själv slutit kollektivavtal" anges följande i specialmotiveringen (a. prop. s. 44). Arbetsgivaren ska för egen del ha träffat ett kollektivavtal, ett självständigt kollektivavtal, eller ett s.k. hängavtal och han ska när talan väcks hos Arbetsdomstolen fortfarande vara bunden av avtalet (jfr dock 1 § andra stycket).

Arbetsdomstolen kan alltså konstatera att huvudregeln, såvitt avser en arbetstvist i övrigt, är att en organiserad arbetsgivares talan ska handläggas av tingsrätt som första domstol, om organisationen inte vill föra talan i Arbetsdomstolen. Om en arbetsgivare själv slutit kollektivavtal jämföras emellertid arbetsgivaren talerättsmässigt med en organisation och får rätt att på egen hand föra talan i Arbetsdomstolen som första domstol. Som ovan anförts kan arbetsgivaren ha tecknat ett s.k. hängavtal. Ett annat exempel är en arbetsgivare som tecknat ett s.k. företagsavtal med en eller flera arbetstagarorganisationer, dvs. ett kollektivavtal om t.ex. allmänna anställningsvillkor m.m. som rör enbart arbetsgivaren.

Arbetsdomstolen har behandlat situationen med en organiserad arbetsgivare som också själv slutit kollektivavtal i avgörandet AD 2002 nr 56. I det fallet hade ett bolag väckt talan vid en tingsrätt mot en förutvarande arbetstagare hos bolaget och yrkat återbetalning av ett avgångsvederlag som betalats till arbetstagaren. Arbetstagaren, som var medlem i Ledarna, gjorde gällande att bolaget självt slutit kollektivavtal med Ledarna och hemställde att målet skulle överlämnas till Arbetsdomstolen. Så skedde och Arbetsdomstolen tog ställning till sin egen behörighet och anförde följande. Bolaget var visserligen medlem i en arbetsgivarorganisation, men hade även för egen del slutit kollektivavtal med Ledarna. Som exempel på sådana avtal hade arbetstagarparterna, utan invändning från bolaget, pekat på dels ett kollektivavtal rörande speciella ersättningar för tjänstemän, dels ett kollektivavtal rörande fastställande av ersättningar för övervakningstjänst. Med hänsyn härtill fann Arbetsdomstolen att bolaget, trots att arbetsgivarorganisationen valt att inte träda in i målet, fick anses vara en sådan part som har rätt att väcka talan i Arbetsdomstolen som första instans.

Även med beaktande av nämnda rättsfall finner Arbetsdomstolen att det finns skäl att ifrågasätta om varje kollektivavtal som en arbetsgivare slutit själv ska innebära att Arbetsdomstolen kan vara rätt första instans.

Det kan i sammanhanget nämnas att Arbetsdomstolen tidigare uttalat sig om innebörden av kravet som ställs i 2 kap. 1 § första stycket 2 arbetstvistlagen om att *kollektivavtal ska gälla* mellan parterna (se AD 1979 nr 5 och AD 1999 nr 99, med där gjorda hänvisningar till a. prop.). Trots bestämmel-

sens ordalydelse samt vissa förarbetsuttalanden har Arbetsdomstolen uttalat att det inte är tillräckligt att parterna i målet är bundna av kollektivavtal för att en tvist ska prövas av Arbetsdomstolen och inte av tingsrätt. Domstolen uttalade i AD 1979 nr 5 följande. Enligt Arbetsdomstolens mening talar övervägande skäl för att den i målet aktuella regeln i 2 kap. 1 § första stycket 2 arbetstvistlagen bör ges den innebörden att tvister som uppkommit i företag som inte omfattas av kollektivavtal – och inte heller berörs av gällande förhandlingsordningar – ska prövas av tingsrätt i första instans, även om den tvistande arbetsgivaren och arbetstagaren skulle tillhöra organisationer som ingått kollektivavtal för andra sektorer än den där tvisten uppkommit. Rättsfallen utgör exempel på att Arbetsdomstolen tolkat arbetstvistlagens bestämmelser om fördelningen av mål mellan Arbetsdomstolen och tingsrätt med utgångspunkt i vad som får antas vara de mer övergripande syftena bakom regleringen.

Det måste antas vara vanligt förekommande att en arbetsgivare, som är kollektivavtalsbunden till följd av ett medlemskap i en arbetsgivarorganisation, ingår kollektivavtal i olika frågor med den lokala motparten, den lokala arbetstagarorganisationen. Ett lokalt kollektivavtal kan t.ex. avse en enda arbetstagare eller t.ex. en uppgörelse i form av visst skadestånd med anledning av en tvisteförhandling eller arbetstidens förläggning en viss angiven dag. Att alla lokala överenskommelser i form av kollektivavtal, i sig, skulle innebära att Arbetsdomstolen skulle vara behörig första domstol i en tvist som väcks av arbetsgivaren som slutit kollektivavtalet och som inte rör det kollektivavtalet synes strida mot grundsatsen att det är organisationerna som ska vara parter i Arbetsdomstolen. Enligt Arbetsdomstolens mening bör det ställas krav på att kollektivavtalet som arbetsgivaren själv slutit mer generellt reglerar anställningsförhållandet över tid.

Vad gäller det aktuella kollektivavtalet som träffades den 28 september 2010 framgår av avtalet följande. Överenskommelsen är rubricerad ”Överenskommelse om uppsägningsvillkor med anledning av nedläggning i Kristinehamn”. Den omfattar sju punkter som handlar om förskottssemester, arbetsbefrielse, slutförande av pågående projekt samt överlämnande av arbetsuppgifter till respektive ort, viss engångsersättning, viss ersättning för flytthjälp till personal som väljer att flytta, visst stöd med att hitta andra anställningar och viss kompletterande utbildning samt slutligen en särskild reglering av uppsägningstiden för två gravida arbetstagare.

Avtalet är sammanfattningsvis en lokal överenskommelse som har tillkommit vid en lokal förhandling med anledning av nedläggning av bolagets verksamhet i Kristinehamn. Parterna har träffat en uppgörelse som enbart reglerar uppsägningsvillkoren som har direkt samband med nedläggningen och avvecklingen av anställningarna i Kristinehamn.

Arbetsdomstolen gör bedömningen att det lokala kollektivavtalet inte är ett sådant kollektivavtal som kan grunda behörighet för Arbetsdomstolen att som första instans pröva bolagets talan gällande arbetstvister i övrigt, när arbetsgivarens organisation inte önskar föra talan här. Arbetsdomstolen har därutöver funnit att det lokala kollektivavtalet inte heller leder till behörighet

för Arbetsdomstolen att som första domstol pröva frågan om påstått brott mot Teknikavtalet. Någon annan grund på vilken Arbetsdomstolen skulle kunna vara behörig att handlägga arbetstvisterna i fråga föreligger inte.

Mot bakgrund av det anförda är Arbetsdomstolen inte behörig att pröva något av de överlämnade målen. Målen ska därför, enligt 2 kap. 8 § arbets-tvistlagen, visas åter till Värmlands tingsrätt.

Arbetsdomstolens ställningstagande

Arbetsdomstolen återförvisar målen till Värmlands tingsrätt.

Ledamöter: Cathrine Lilja Hansson, Hans Blyme, Folke K. Larsson, Peter Jeppsson, Marianne Hörding, Stina Nilsen och Ing-Marie Nilsson.
Enhälligt.

Sekreterare: Per Lindblom